

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СВОБОДИ РУХУ ПРАЦІВНИКІВ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Одним з принципів, на яких ґрунтується будь-який економічний союз є принцип свободи пересування робітників. У праві ЄС ця свобода вперше була закріплена у Римському договорі 1957 р. Свобода переміщення працівників – одне із значних досягнень Європейського Союзу, вона є складовою політики вільного пересування осіб та однією з чотирьох свобод ЄС (вільний рух товарів, осіб, послуг і капіталів).

Мета вільного руху працівників – це створення єдиного ринку праці і виробництва на всій території Європейського Союзу, необмеженого кордонами держав-членів. Вільне пересування людей забезпечує їм кращі можливості використовувати свій фах та кваліфікацію. Водночас ця свобода має сприяти швидшому зростанню економіки окремих держав-членів і європейської економіки загалом [12, с. 93-95].

Правові засади пересування працівників у межах Союзу відображені в статті 45-48 Договору про функціонування Європейського Союзу, актах інститутів об'єднання та судовій практиці.

Вільний рух працівників означає обов'язок однакового ставлення до всіх громадян ЄС. Заборонено будь-яку дискримінацію на підставі громадянства у сфері доступу до праці, умов праці, винагороди. Вільний рух працівників може обмежуватися в односторонньому порядку країнами-членами лише в трьох випадках, якими є громадський порядок, громадська безпека і громадське здоров'я (Стаття 45.3). Також ці положення деталізовані у Директиві ЄС 2004/68.

Положення ст. 45 ДФЄС мають пряму дію, що було визнано Судом ЄС у справі 167/73 *Commission of the European Communities v French Republic* [1974].

Право на свободу пересування працівників віднесене Судом ЄС до фундаментальних прав людини (справа 7/75 *Mr. and Mrs. F. v. Belgian State* [1975]). Завдяки такому підходу це право було поширене на соціальну сферу.

---

¹ Студентка 3 курсу міжнародно-правового факультету Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

З метою імплементації положень ст. 45 ДФЄС інститути ЄС ухвалили такі основні документи:

- Регламент Європейського Економічного Співтовариства 1612/68 щодо доступу та умов працевлаштування;
- Регламент Європейського Економічного Співтовариства 1251/70 щодо права залишатися в країні після завершення трудової діяльності;
- Директиву Європейського Союзу 2004/38 щодо права громадян Союзу та членів їх сімей вільно пересуватися і мешкати на території держав-членів.

До кола осіб, які можуть користуватися свободою пересування в межах Євросоюзу, належать насамперед робітники та члени їх сімей. Права членів сім'ї є похідними від родинних зв'язків з робітником.

Установчі договори та акти інститутів ЄС надають визначення поняття «робітник». Воно міститься у тлумаченні цього терміна, наданому Судом ЄС у рішенні у справі 66/85, *Deborah Lawrie-Blum v Land Baden Wuttemberg* [1986], де зазначалося, що це особа, яка протягом певного проміжку часу здійснює економічну діяльність під керівництвом іншої особи і за це отримує винагороду. Під поняття «робітник» підпадають також особи, які зайняті неповний робочий день (справи 53/81, *D. M. Levin v Staatssecretaris van Justitie* [1982] та 139/85, *R. H. Kempf v Staatssecretaris van Justitie* [1986]), а також ті, хто шукає роботу. Проте останні можуть перебувати в країні-члені не більше 6 місяців.

Відповідно до положень Директиви 2004/38 право робітника на в'їзд та проживання передбачає право виїжджати з держави-члена з метою працевлаштування в іншій державі-члені Євросоюзу (ст. 4); право безвізового в'їду на територію іншої держави-члена Євросоюзу за умови пред'явлення посвідчення особи або паспорта (ст. 5); право на отримання дозволу на проживання в державі-члені за умови пред'явлення посвідчення особи або паспорта та документа, який підтверджує працевлаштування робітника в цій державі (ст. 6); право членів родини робітника на отримання від держави перебування дозволу на проживання разом з робітником за умови пред'явлення документів, на підставі яких вони в'їхали до цієї держави; документів, що підтверджують їхні родинні стосунки з робітником або стан їхнього утримання робітником чи факт попереднього проживання разом з робітником (статті 7, 8).

Умови трудової діяльності робітників та членів їх сімей викладені у Регламенті ЄЕС 1612/68. Документ містить дві частини, поділені на розділи. Перша частина охоплює такі розділи: право на трудову діяльність (статті 1-6); трудова діяльність та рівноправність (статті 7-9); сім'я робітника (статті 10-12). У другій частині вміщені норми, які регулюють процедурні питання щодо працевлаштування.

Головними положеннями Регламенту ЄЕС 1612/68 стосовно права на трудову діяльність є: рівний доступ громадян держав-членів Євросоюзу до такої діяльності (ст. 1); заборона прямої або непрямой дискримінації між громадянами держав-членів Євросоюзу у доступі до трудової діяльності шляхом створення обмежень щодо прийому заяв і пропозицій про працевлаштування (ст. 3.1). Проте держави-члени можуть встановлювати для громадян інших держав-членів особливі вимоги щодо знання офіційної мови, пов'язані з характером роботи (справа 379/87, A. Groener v. Minister for Education (Ireland). [1989]).

Окремим питанням, яке треба розглянути в рамках принципу свободи пересування працівників, є питання про правове становище членів їх сімей. Виходячи з норм, закріплених у Розділі III Регламенту 1612/68/ЄЕС члени сім'ї працівника-мігранта «незалежно від громадянства, мають право поселення спільно з працівником, яка є громадянином держави-члена і працюють за наймом на території іншої держави-члена». Інші члени сім'ї працівника, які перебували на його утриманні і проживали з ним спільно в країні, з якої він прибув, не мають безумовного права на переїзд разом з ним. Проте держави-члени повинні полегшити їх допуск на свою територію з метою надання їм можливості проживати разом з працівником. Так само члени сім'ї працівника-мігранта мають право найматися на будь-яку роботу на всій території тієї ж держави.

Діти працівників-мігрантів теж володіють певним комплексом прав відповідно до положень Регламенту 1612/68. Стаття 12 гарантує їм право на освіту. Директива Ради 77/468/ЄЕС від 25.07.1977 р. «Про освіту дітей працівників-мігрантів» підтвердила і докладно врегулювала це право. Відповідно до даної Директиви діти працівників-мігрантів повинні здобувати освіту на тих же умовах, що існують для дітей – громадян держави. Примітно, що Директива звернула особливу увагу на необхідність забезпечити засвоєння дітьми працівників-мігрантів офіційної мови держави, в якому вони навчаються. При цьому з нормами національної

системи освіти їм повинен бути забезпечений доступ до вивчення рідної мови і культури.

Виходячи з аналізу нормативно-правових актів законодавства ЄС (включаючи прецедентне право), впливає висновок про те, що члени сім'ї працівника-мігранта є правонаступниками прав самого працівника-мігранта. Так, якщо працівник після виходу на пенсію або настання непрацездатності придбав право на постійне проживання в країні, де працював, члени його сім'ї, які мали право на переїзд разом з ним, також отримують право постійно проживати в цій країні. Якщо працівник помер під час, коли він працював в іншій державі-члені ЄС, члени його сім'ї мають право залишатися на території країни, де вони проживали разом з ним, якщо працівник проживав на території цієї країни не менше двох років. Якщо смерть працівника настала внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, члени його сім'ї мають право на постійне проживання в державі, де він працював, незалежно від того, скільки часу працівник проживав на її території. Члени сім'ї померлого працівника мають право на ті ж соціальні права і податкові пільги, якими користуються громадяни цієї держави.

На завершення можна зробити висновки про те, що принцип вільного руху працівників отримав досить широкий розвиток у численних регламентах та директивах ЄС, а також у рішеннях Суду ЄС. Результатом практичного здійснення цієї свободи є створення в ЄС єдиного ринку робочої сили, в якому працівники з будь-якої держави-члена мають можливість працювати за наймом на території інших держав-членів. При цьому не допускається дискримінація іноземних робітників і членів їх сімей за національною ознакою; останнім гарантується забезпечення трудових прав в повному обсязі, а також прав на соціальне забезпечення (включаючи допомогу по безробіттю). Таким чином, нормативні акти Співтовариства надають працівникам, які є громадянами ЄС, всі можливості для працевлаштування в інших державах-членах і прирівнюють їх у всіх правах і обов'язках до працівників цих держав-членів.

Література:

1. Treaty on the functioning of the European Union.// [Electronic resource]-Regime of Exces: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content>

2. Regulation (EEC) No 1251/70 of the Commission of 29 June 1970 on the right of workers to remain in the territory of a Member State after having been employed in that State.//[Electronic resource]-Regime of Exces: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content>
3. Regulation (EEC) No 1612/68 of the Council of 15 October 1968 on freedom of movement for workers within the Community.//[Electronic resource]-Regime of Exces: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content>
4. Directive 2004/38/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States//[Electronic resource]-Regime of Exces: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content>
5. Case 167/73, Commission of the European Communities v French Republic. [1974] //[Electronic resource]-Regime of Exces: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61973CJ0167>
6. Case 7/75, Mr. and Mrs. F. v Belgian State [1975] ECR 679 //[Electronic resource]-Regime of Exces: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61975CJ0007>
7. Case 66/85, Deborah Lawrie-Blum v Land Baden Wuttemberg [1986] ECR 2121//[Electronic resource]-Regime of Exces: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61985J0066>
8. Case 53/81, D. M. Levin v Staatssecretaris van Justitie [1982] ECR 1035//[Electronic resource]-Regime of Exces: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61981CJ0053>
9. Case 139/85, R. H. Kempfh v Staatssecretaris van Justitie [1986] ECR 1741//[Electronic resource]-Regime of Exces: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61985CJ0139>
10. Case 379/87, A. Groener v. Minister for Education (Ireland). [1989] ECR 3967//[Electronic resource]-Regime of Exces: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61987CJ0379>
11. Право Європейського Союзу : підручник / за ред. В. І. Муравйова. – К. : Юрінком Інтер, 2011.
12. Яковюк І. В. Правові основи європейської інтеграції: загальнотеоретичний аналіз / І. В. Яковюк. – Х. : Право, 2013. – 760 с.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого О. Я. Трагнюк